SARTROLOGIAA

Peter L. Eisenhardt, Kari Palonen, Leena Subra and Rainer E. Zimmermann (eds.), *Modern Concepts of Existentialism: Essays on Sartrean Problems in Philosophy, Political Theory and Aesthetics*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 102, University of Jyväskylä 1993. 168 s.

Kari Palonen, *Politik als Vereitelung: Die Politikkonzeption in Jean-Paul Sartres "Critique de la raison dialectique"*. Verlag Westfälisches Dampfboot, Münster 1992. 266 s.

Aluksi pieni henkilökohtainen ja hieman nostalginen kommentti. Itse aloin puuhastella **Jean-Paul Sartren** (1905-1980) kanssa melko tarkalleen 30 vuotta sitten. Kyllä jotakin sisikunnassa läikähtää kun huomaa — jälleen kerran — että Sartre-tutkimus elää edelleenkin, Suomessakin. Kiitos **Kari Paloselle** ja hänen "tallilleen" Jyväskylässä! Tämä artikkelikokoelma osoittaa samalla, että Sartre-kaivauksia suoritetaan 1990-luvulla myös Saksassa, Yhdysvalloissa, Italiassa, jopa Ranskassakin.

Kuten kirjan *Modern Concepts of Existentialism* johdannossa huomautetaan (s. 7), osa yhteensä kymmenestä artikkelista on laaja-alaisia ja osin aatehistoriallisia analyyseja, osa taas suppeampiin erityiskäsitteisiin tai yksittäiseen teokseen pitäytyviä. Kirjan artikkeleista **Rainer E. Zimmermannin** ja Palosen tekstit puhuttelevat minua vakuuttavimmin. Kieli tai tarkemmin sanottuna sen kääntäminen muodostaa olennaisen lisäongelman erityisesti käsitteellisesti hankalan eksistentialismin yhteydessä. On tavallaan takaperoista lukea esimerkiksi **Peter L. Eisenhardtin** sinänsä ansiokasta tietoisuus- ja eksistenssi-käsitteiden erittelyä englannin kielellä. Meidän on kai myönnettävä, että esimerkiksi joku **Heidegger** ei kertakaikkiaan käänny englanniksi, jos yleensä miksikään. Mieluummin olisin lukenut jutun (ilmeisesti alkuperäisellä) saksan kielellä. Mutta nämä ovat anglosaksisesti dominoidun tiedeyhteisön ylipääsemättömiä globaaleja ongelmia, jotka ratkaisuiltaan jäävät aina jotakin tahoa kismittämään. Joka tapauksessa tämä esseekokoelma todistaa osaltaan Sartren ajattelun poikkitieteellisestä, epäsovinnaisesta ja juuri siksi niin kiehtovasta relevanssista — kaikesta huolimatta. Pitäisikö Suomeenkin perustaa *Société sartrienne finlandaise*? Kyllä jäseniksi ehkä joitakin hulluja löytyisi.

Erään huomautuksen tekisin kirjan keskeiseen käsitteeseen "eksistentialismi". Sartre ei itse ollut ihastunut olemaan "eksistentialisti". Vuonna 1954 hän totesi: "Filosofiani on eksistenssifilosofiaa. Eksistentialismi? Minä en tiedä, mitä se tarkoittaa." (Francis Jeanson, *Sartre dans sa vie,* 1974). Tietääkseni **Gabriel Marcel** lanseerasi käsitteen eksistentialismi. Tätä pikku nyanssia ei löydy kirjasta, eikä esimerkiksi Eisenhardtin eritellessä **Søren Kierkegaardin**, **Karl Jaspersin** ja Heideggerin eksistenssi-tulkintoja. Myönnän että oma lähestymistapani Sartreen on ollut paljolti aatehistoriallinen ja moraalifilosofinen, mahdollisesti myös hieman teologisesti värittynyt. Silti arvostan myös näiden artikkeleiden kirjoittajien erityislöytöjä ja "kultakimpaleita" Sartre-järkäleestä.

Teoksen toinen suomalainen kirjoittaja **Leena Subra** yhdistää epäaitoutta *(bad faith / mauvaise foi)* ja samastumista käsittelevässä jutussaan raikkaan hauskalla tavalla kaksi klassista ja täysin erilaista Sartre-periskooppia: kuvaukset kahvilan tarjoilijan käyttäytymisestä *(L'être et le néant)* ja Bastillen valloituksesta *(Critique de la raison dialectique)*. Ainakin minulle tämä oli eräs uusi silta "ensimmäisen" ja "toisen" Sartren välille.

Saattaa olla lopulta niin, että juuri tämän esseekokoelman tapaiset yksittäiset otokset Sartren filosofisesta korpuksesta ovat kaikkein mielekkäintä Sartren hyödyntämistä. Sartreltahan löytyy lähes ääretön määrä mielenkiintoisia näkökulmia ihmisen ja ihmisyhteisön ongelmiin. Kun tekijät ovat panneet kokoelman nimeksi *Eksistentialismin nykyisiä käsitteitä,* itse tulkitsen sen positiivisena kunnianosoituksena Sartrelle ja joillekin muille. Olkoonkin että joidenkin mielestä eksistenssifilosofia lähinnä oli (on?) "harjoittelua olla-verbin väärinkäytön taidossa" (**A.J. Ayer**). Palonen ja kumppanit ovat pelastaneet jotakin tärkeätä sellaisesta ajattelusta, jossa ihminen ihmisenä on tärkeä. Siksi sanon vilpittömästi: *Merci!*

Toisen poispelaamisen politiikka

Palonen osoittaa laajahkolla monografiallaan *Politik als Vereitelung* hallitsevansa suvereenisti paitsi hänelle niin rakkaan — ja kaikille raskaan — Sartren tuotteen *Critique de la raison dialectique'in (CRD)*, myös *CRD:iä* ja poliittista Sartrea käsittelevän kirjallisuuden saksaksi, englanniksi ja ranskaksi. Hän on löytänyt kirjasta erään kielellisesti hankalan käsitteen *"déjouer"* (saks. *"vereiteln"*), joka voitaisiin kääntää (toisen aikeiden) "tyhjäksi tekemiseksi" tai vastapuolen "poispelaamiseksi". Jos politiikka on tätä, silloin se on enemmän vastapuolen kampittamista kuin omien hankkeiden rakentamista. Ja Palosen mukaan Sartren konseptio *CRD:issä* todella oli tällainen: "Tendenz zur Asymmetrie zugunsten von Negativbegriffen" (s. 245).

Palonen kuvailee — vakuuttavasti dokumentoiden — *CRD:in* poliittista konseptiota nimenomaan vastakkainasetteluna ja rajuna taisteluna antagonististen ryhmien välillä. Tämä selittyy osittain *CRD:in* historiallisesta tilanteesta. johon Palonenkin ohimennen viittaa. Sartre kirjoitti "kritiikkinsä" Algerian sodan varjossa ja tilanteessa, jolloin Ranskassakin oli "kovat piipussa". Sartren asunnossakin räjähti kerran terroristien (OAS) pommi. Ihmekö siis, jos "toiseus" saa kovia muotoja ja nimikkeitä myös *CRD:in* sivuilla. Palonen päätyy tutkimuksensa lopussa toteamaan Sartren poliittisen ajattelun peliluonteen: "…ist eine Foge der Sartreschen Konzeption, das Politik primär aus Distanz betrieben wird […] Die Politik aus Distanz bringt die indirekte Spielart in den Vordergrund" (s. 248).

Sartre tuntui yleensäkin viihtyvän erityisen hyvin kuumassa poliittisessa saumassa ja saunassa. Monet hänen mestarituotteensa syntyivät sotavuosien melskeessä. Varmuuden vuoksi on sanottava, että *CRD ei ole* mestarituote vaan aika kaoottinen ja vaikeasti lähestyttävä opus, mitä toki Palonenkaan ei unohda mainita. Minun on vaikea kuvitella, että "poliitikko" Sartre olisi voinut istua jossakin Kansalliskokouksen sosiaalivaliokunnassa keskustelemassa eläkemaksujen suuruudesta, vaikka hän olisi johonkin puolueeseen mahtunutkin! Hän halusi kunnon kahinaa voidakseen tuntea elävänsä ja teroittaakseen jälleen peitsensä eli kynänsä. Mikä olikaan muuten Sartren mieliharrastus lukiossa: nyrkkeily! Olin opiskelemassa Pariisissa keväällä 1970, jolloin syntyi pienimuotoinen "hullun kevään" 1968 toisinto. Ja eikös Sartre siellä taas häärinyt kadulla poliittisia pamflettejaan jakamassa, jo eläkeikäisenä, nuoren kansan kanssa barrikadeilla.

Palonen valaisee Sartrea ja erityisesti keskeistä "toiseuden" *(alterité)* käsitettä myös tekemällä vertailuja *L'être et le néant'iin* ja postuumeihin *Moraalivihkosiin (Cahiers pour une morale)* 1940-luvun lopulta. Myönnän, että tartuin Palosen kirjaan hieman epäluuloisesti. Se osoittautui kuitenkin korkeatasoiseksi, kattavaksi ja huolellisesti tehdyksi tutkimukseksi. Jaksossa *Politik als Topik* Palonen vyöryttää esiin koko sen runsaan Sartre-aineiston, johon hän sanottavansa perustaa. Poliittisen filosofian erityistuntijat arvioitkoon sen antia omasta erityisvinkkelistään. Itse jäin kaipaamaan hieman enemmän tekstiä esimerkiksi Sartren yhteiskuntavisioista ja anarkian teemasta, jossa vihollisena oli jokainen hierarkinen järjestelmä. Eikö tässä ollut eräs motiivi hänen Don Quijote -taistelulleen olemassa olevia poliittisia ym. valtarakenteita vastaan? Loppujen lopuksi Sartren, kuten **Platonin**, konkreettinen poliittinen menestys jäi kai melko heppoiseksi. Ehkä he olivat omalla tavallaan liian viisaita?

Olli-Pekka Lassila

n & n